

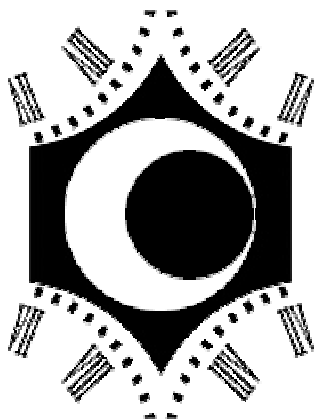
Módis Árpádné Dr
és
Módis Ákos

Egy kisgyerek elmarad

pedagógiai gondolatok a családról

Eredeti kézirat, készült a
PRO RENOVANDA CULTURA HUNGARIAE
alapítvány támogatásával

2010

Tartalomjegyzék

Bevezető gondolatok	5
Nevelni mindenki tud Magyarországon?	6
Tételezzük fel, hogy mindenki tud nevelni. Miért van mégis annyi probléma a gyakorlatban?	6
Tehát akkor mi az oka?	6
Mégis mi a család?	6
Mikor család, illetve nem család a család?.....	6
Azt hinné az ember	7
Csak Magyarországon?	7
Talán nem mindenütt	7
Ha nem külső ok, akkor belső?	7
... és ekkor a gyerekek	7
Mint a virág, amelyet vagy túlöntöznek, vagy hagynak elszáradni.....	8
Hová, merre, világgá	8
Ki a hibás?	8
A szülő is ember	8
Neki is csak egy élete van	9
Mi a szülő érdeke?.....	9
Tegyük fel ismét a kérdést: Nevelni mindenki tud Magyarországon?	9
Miért vagyunk ilyenek vagy olyanok?	9
Mi történik rendszerváltás idején?	10
És a győztes rendszer?.....	10
A lélek az, ami fáj... ..	10
Szükség van tehát türelmi időre az új társadalmi rutin elsajátításához?.....	10
Mit tegyen a szülő?	10
Elfogadni, vagy nem elfogadni az újat?	11
Mi köze ehhez a nevelésnek?	11
Sajnos ki kell mondani	11
Mi a baj velünk, szülőkkel?.....	11
Miért baj az, ha a szülő jó?.....	11
Egyedül nem megy	12
Ráér még megtudni milyen az élet	12
Mi jöhet még?.....	12
Ahelyett hogy	12
A szülőnek rémlik valami	12
Álljunk meg egy szóra	12
Szülői ki mit tud	13
A demokratikus-kreatív nevelési módszer dicsérete	13
Ki nevel kit?	13
Mondjuk ki tehát	13
Azon azért el kellene gondolkodni	14
Kikészít ez a gyerek	14
Ki veszi észre, ha a szülő nem fejezi be nevelési feladatát?	14
Szeretem a gyereket, de nem kedvelem.	14
Megismerni a	15
Tévedni szülői dolog	15
Még mindig a szülői szerepről... ..	15
Mit vár a társadalom a szülőtől?.....	15
Ha minden változik körülöttünk, akkor mi miért nem?	16
A hálátlan gyermek	16
És akkor a szülő	16
Miért vagyunk ilyenek, vagy olyanok?	16
Záró gondolatok	17
Függelék	18
Felhasznált irodalom és szerzői jogok.....	22

Előszó

OTAR MAMPORIA Egy kisgyerek elmarad

Férj, feleség.
Fáradtan mendegélnék.
Kelletlen, gyér szavakat ejtenek.
Rég idegenek már egymás szívének.
Mit tehet róla
Az a kisgyerek?

Tipeg köztük,
ki egy hajdan sugárzó
szerelemből
a jelenbe szökött.
Mint egy gazdátlan kis kötőszó
két bonyolult
mondat között.

Ránevet
a zengő tbiliszi utca,
a tarkaság,
az emberáradat.
És gondol egyet a fiúcska:
szüleitől
egyszer csak elmarad.

Ketten mennek tovább.
A fáradtság a társuk.
Mennek magányosan,
keserűen.
Szerelmük élő teste, folytatásuk
ődöng gazdátlanul
az embersűrűben.

(Rab Zsuzsa fordítása)

A grúz költő verse szóvirágoktól mentes, könnyen követhető gondolatsort vetít elénk. A család – talán minden időkben felbukkanó – baját, kínját, az összes jót és szépséget feledtető elhidegülést, unalomba sorvadást, mint végső romba döntő erőt mutatja be. A kitűnő fordításban megjelentetett vers nem a „miért”-ről szól, ám a valóságot tárja elénk. Elmondja azt, ami van: a házaspár kapcsolatába bekúszó közöny tartós unalmat szül, mely mérgezi a család életét és egyszer csak...

Ez a vers tehát kitűnő kórképet nyújt és ilyen értelemben lehet *gondolatébresztő előszó* egy olyan tanulmány soraihoz, melyben feltett szándék a család, mint legkisebb-legszentebb, de ma már nyilvánvalóan válságban lévő emberi közösség kérdéseinek fölvetése. A válaszadás sok esetben az olvasó kötelessége, kinek milyen tapasztalatai vannak, hiszen a családi életre való nevelést mégsem lehet egy merev tantárgyként elképzelni tankönyvbe zárható örökéletű igazságokkal.

Annál is inkább: a világ, s benne a család szerepe és helye is állandó változásban van és ebben a folytonos átalakulásban kell jól megragadnunk örökéletű kérdéseket, megfogalmaznunk jónak tűnő válaszokat.

Bevezető gondolatok

Az előszón túl is köszöntöm a tisztelt olvasót. Gyakorló pedagógus vagyok¹. Naponta szembeülök gyerekek, felnőttek problémáival. A tantárgyi gondok tisztázása után, sőt során (!!)

mindig kiderül, hogy a családi élet, családi háttér, a családi nevelés terén milyen keveset tudok egy-egy gyerekről. Sokszor megdöbbentő képet kapok sorsokról, családi helyzetekről, megoldatlan, vagy megoldhatatlannak tűnő kérdésekről, melyek között él, alakul a tanítványom. Úgy gondolom, nem járok messze az igazságtól, ha ki merem mondani: a pedagógus napi feszült, felelősség teljes munkájában nem tudja felvállalni a gyerek teljes személyiségének gondozását. Többnyire meg kell elégedjen a tantárgyi szinten való tevékenykedéssel, így a magatartás, tantárgyi előmenetel regisztrálásához hajlamosak vagyunk pedagógiai optimizmusból, vagy pesszimizmusból rutinosan ítéletet mondani. Természetesen, hiszen legtöbbször nem ismerjük a gyermek személyiségét, legfőbbképpen azt a családi hátteret, amelyből kifejlődött és törvényszerűen azzá lett, ami.

A pedagógusnak hivatása, érzékenysége van a problémák felismeréséhez. A gyermek viselkedési zavarai, pozitív vagy negatív reakciói – mélyről, a családi életből, családi nevelésből jövő jelzések. A gyermek csak úgy tud megnyilvánulni az iskolában, ahogy otthoni környezetében megszokta. Az otthoni és az iskolai általános szokások és követelmények között pedig legtöbbször nincs összhang.

Pedagógiai tapasztalatainkból, tanulmányainkból tudjuk, milyen elképesztően sok variációja lehet és van az otthoni környezeti hatásoknak. Ezek eredményeiért nem lehet kizárólag a gyereket elmarasztalni és a pedagógust felelőssé tenni. Be kell vonni a szülőt is. Az iskolában általában az a gyerek sikeres, az tud megfelelni az iskolai normáknak, akinek a családi háttere anyagilag és erkölcsileg kiskorától kezdve tudatosan biztosította személyiségének sokoldalú fejlődését. Van ilyen családi nevelés, van ilyen családi háttér, de nem jellemző és ennek társadalmi okai vannak. A felnövekvő generációk, nemzetünk jövője érdekében össze kell fogni a szülőnek, pedagógusnak és a gyereknek. A családnak és az iskolának a gyermekért. Főleg a családi nevelést venném vizsgálat alá, vetnék fel néhány gondolatot vitaindítóként. Kérem hát a tisztelt olvasót, fogadja megértő jóindulattal ebbéli törekvésemet.

---

¹ szerzőpáros

Nevelni mindenki tud Magyarországon?

Érettségről, szakmai végzettségről, életpályánk fontos szakaszairól igazolványok, bizonyítványok, diplomák tanúskodnak. De vajon mit szólna a világ, ha a családalapítást, gyermeknevelést többéves alapozó, felkészítő kurzus elvégzéséhez kötnék?

Elképzelhető, hogy általános lenne a felháborodás. Meg vagyok győződve, hogy a legtöbb Rómeó az első komolyabb vizsga után felbontaná eljegyzését és fájó szívvel bár, de faképnél hagyná Júliát. Hófehérke is inkább megbékélne mostohájával – legyen ő bár a világszépe – mintsem áttanulmányozza a törpék nevelésével kapcsolatos hazai és külföldi speciális szakirodalmat. De nem is arról van szó, hogy az embereknek nincs tapasztalatuk, elképzelésük különböző szintű szakmai ismeretük a nevelésről. Természetesen van. Ebből azonban nem következik az, hogy nevelni mindenki tud Magyarországon.

Tételezzük fel, hogy mindenki tud nevelni. Miért van mégis annyi probléma a gyakorlatban?

A legtöbb családi forgatókönyv minden bizonnyal azért nem működik, mert a nevelés olyan nehéz *családi tantárgy*, amelyből naponta felelnek igen gyengén egyébként sikeres, kitűnő emberek, sőt, gyakran meg is buknek belőle. Adódhat ez abból, hogy mi, magyarok nem tudjuk összekötni az elméletet a gyakorlattal?

Tehát akkor mi az oka?

Sokan hajlamosak a *családi nevelés problematikáját* magával a klasszikus értelemben vett „*család*” fogalmával összekötni. Úgy vélik, hogy mind az a sikertelenség, mind a tragédia, a fiatalok válsághelyzete kizárólag abból eredhet, hogy maga a család van válságban.

Mégis mi a család?

Kétségtől, az a közösség, melyben két ember, életük végéig együtt maradva, felelősségteljesen fel tudja és fel akarja nevelni utódjait. Sajnos – számtalan ismert ok miatt – a család ilyen formában ma már nem jellemző. Legfőbbképpen Európa társadalmaira nem. Az emberek külső, belső igényeinek alakulása, változása, de egészségügyi problémák, sorscsapások következtében is, a család ideális keretei rendszerint *nem tarthatóak*.

Mikor család, illetve nem család a család?

Maga a család, a családi nevelés vélhetően *nem* a formai követelményeknek a függvénye, hanem azoknak az egyéneknek a *belátásától* válik ilyenné vagy olyanná, akik úgynevezett „*családot*” alkotnak. Az életben a családnak *számtalan* gyakorlati variációja lehetséges. Feltelezhetjük, hogy család minden olyan közösség, amelynek belső törvényeit a családtagok önként elfogadják?

Azt hinné az ember ...

A család, családi nevelés válságba jutásának okai közt szerepelhet: pénz, időhiány, társadalmi-, gazdasági világválságok, ideológiai, erkölcsi krízisek, társadalmi, politikai divatok. Pedig ennek ellentmondanak speciális vizsgálatok elképesztő eredményei, miszerint egy adott ország nevelési-neveltségi szintje, családi életének rendezettsége távolról sincs arányban gazdasági szociális állapotával, ilyen irányú lehetőségeivel. Gazdagnak és boldognak hitt országokban óriási a válások és a kallódó fiatalok száma. Arra kell gondolnunk, hogy a felsorolt okok nem lehetnek döntő okai a családi élet, családi nevelés megromlásának, hiszen akkor azok megszűntével látványosan javulnának a fenti problémák paraméterei.

Csak Magyarországon?

Nem. Szakemberek végeznek egyéni és rétegvizsgálatokat világszerte, lévén a család, a *családi nevelés válsága lassan világjelenség*. Járvány van terjedőben, amely nem ismer határokat, szegényeket és gazdagokat.

Talán nem mindenütt ...

Feltehetően talán kevésbé küzdenek ilyen problémákkal azok a társadalmak, amelyek erős rendszerekben, *szigorú* ideológiai, vallási, politikai szabályok tradíciók szerint kötelesek élni.

Bizonyára idegen lehet ez a válsághelyzet azokban a közösségekben, szórványtelepüléseken is, amelyek nem adták fel régi törzsi, népi, vallási családszerkezetüket, és amelyekben a családi élet, családi nevelés rítusai megbonthatatlanok, mert feladásuk egyben a közösség *megsemmisülését* is jelentené.

Ha nem külső ok, akkor belső?

Arra gondolhatunk ezek alapján, hogy a család, családi nevelés hatékonysága valamilyen *belső* októl, motívumtól függ, amely minden külső körülmény ellenére arra készíti a családtagokat, hogy elfogadják, megbecsüljék, ne lázadjanak ellene. Fel kell tételeznünk, hogy ezt azért teszik, mert ez a *belső ok, motiváció* elősegíti egyéni fejlődésüket? Eltérő esetben beszélhetünk családról?

... és ekkor a gyerekek ...

Az a nagyon gyakori élethelyzet, hogy pénztől, helytől, időtől, válságoktól függetlenül a gyerekek egyszer csak *nem* akarja tovább játszani a neki szánt szerepet és *testileg*, vagy *lelkileg* kilép a családi képből – nagyon nagy dráma. Ez – a fenti gondolatmenetet folytatva – vélhetően azzal magyarázható, hogy ilyen esetekben a „család” belső szerkezetében *nem* működik az a lényeges *kohéziós erő*, amiről már szó volt és amelynek hiányáért mindig, mindenhol csakis a család *felnőtt* tagjai a felelősek.

Mint a virág, amelyet vagy túlöntöznek, vagy hagynak elszáradni

A válságban lévő családok „*kórlapja*” szinte kivétel nélkül azt mutatja, hogy a gyerekek *hiányérzete* van a családban, nem látja, nem találja egyéni perspektíváját. Végeredményben arról lehet szó, hogy a szülő, bár úgy érzi mindent megtett, nem találta el gyermeke egyéniségének, személyiségének megfelelő *nevelési eljárást*. A gyerek beleegyezése, együttműködése nélkül pedig *nem* működik a család.

Hová, merre, világgá ...

A családból kilépő fiatal ösztönösen cselekszik. Szinte törvényszerű, hogy védelmet keres, új családot, legyen az rokon, idegen, vallásos közösség, galeri, hippi banda – ahova *menekül*. Az már sajnos ismét világjelenség, hogy ezt a „*családból-családba*” való menekülést mennyire és milyen célokra használják fel az erre szakosodók. Nagyon kevés azoknak a száma, akiknek szerencséje van, sikertörténetekben olvashatunk ilyenekről: kivételes egyéniségek kivételes szerencséje. Lelkierővel, akarattal, élni akarással mindezek ellenére karriert csinálnak. És a *többiekkel* mi lett?

Ki a hibás?

Vajon vitatható-e, hogy a szülő-gyermek kapcsolatban mindig a felnőtt a hibás? Szemeláttára kerül ki a világba, prédájává mindennek és mindenkinek az a gyerek, akit biztosan nagyon szeretett, *aki gondjaira volt bízva*. Sok gondja, baja mellett nem figyelt oda, nem vette észre a legfontosabbat: *nem működik a család*. Az az ember, akit fokozottan leköt magánéletének, karrierjének problémája, gyakran esik abba a hibába, hogy elfelejti, vagy *rosszul teljesíti szülői szerepét*.

A szülő is ember ...

Ő is tévedhet, Téved is, mégis ajánlatos, hogy csak kis dolgokban tévedjen, mert vajon korrigálható az, ha nem ismeri a saját *komplex* szülői feladatát? A munkájában elnéznék neki, ha alapvető tévedéseket, hibákat ejtene? Végezzünk egy gyors önvizsgálatot:

- 1) Vajon mindenki biztosítja gyermeke számára az anyagi szükségleteket, ellátást, gondozást erejéhez mérten (alul-felül)?
- 2) Továbbá:
  - a) Kialakítja, átörökíti a családi, társadalmi szokásokat, megalapozva gyermeke identitását?
  - b) Feltárja gyermeke génadottságait?
  - c) Felkészíti társadalmi szerepeire?

Neki is csak egy élete van ...

Természetesen. Ezért *gyakori* az a szülői magatartás, miszerint gyermekének *csak* az *anyagi* szükségleteit igyekszik biztosítani erejéhez mérten (alul-felül). Azzal, hogy csak ezt vállalja, lefokozza a szülő-gyermek kapcsolatot pusztán az *anyagi ellátás* szintjére. A gyermek nagyon korai életszakaszában ez *elemi* kötelesség, de ha állandósul, akkor ez anakronizmus.

Amennyiben, – a gyermek legfogékonyabb életszakaszában – a szülő elmulasztotta gyermeke személyiségének a 2/ a, b, c irányú fejlesztését, formálását, akkor már kevés remény van rá, hogy kapcsolatuk egészséges, gyümölcsöző lesz. Rohamosan közeleg az az állapot, amelynek kifejelete nem lehet kétséges, s mikor már nem nagyon lesz erkölcsi alapja a szülőnek bírálni „önállósodó” gyermekét.

Mi a szülő érdeke?

Ki kell mondanunk, hogy a szülő első rangú érdeke, nevelési feladatának betöltése. Gyermeke önállósodása érdekében megfelelő szinten és formában közvetíteni, átadni, gyakoroltatni mindazt, ami fontos a társadalmi jártassághoz, azaz:

- alap életpasztorátokat,
- fontos erkölcsi elveket,
- családi és nemzeti öntudatot,
- lelki felkészültséget az élethez.

Ezt nem lehet az iskolára, a társadalomra hárítani.

Tegyük fel ismét a kérdést: Nevelni mindenki tud Magyarországon?

Ha van bátorságunk szembenézni magánéletünk problémáival el tudjuk fogadni, hogy:

- a családi nevelés tudatos folyamat,
- a családi nevelés csak *igazi* családban lehetséges.

Foglalmazzuk meg: az *igazi* család olyan közösség, amelynek *biztonságában* a közösség minden tagja egészségesen, *kreatívan* fejlődik, saját érdekében elfogadva és betartva, demokratikusan kialakítva értékes családi és társadalmilag fontos szabályokat. Ezt a tudatos folyamatot *családi nevelésnek* is nevezhetjük.

Miért vagyunk ilyenek vagy olyanok?

Társadalmi nevelést kaptunk, kapunk. Erős vagy erőszakos társadalmi rendszerek erősen vagy erőszakosan befolyásolják a nevelést is. Védekező mechanizmusként működtetik. A társadalmat, főleg az ifjúságot felkészítik társadalmi szerepeire, meghatározva helyét, viselkedését, adott helyzetben való kötelező reakcióját. Minél hosszabb és zavartalanabb egy társadalmi rendszer úgynevezett nyugalmi szakasza, annál hosszabb és zavartalanabb a magatartás- és gondolkodásformák átörökítése. Kialakul egy viselkedési-nevelési rutin, amely számos generáció társadalmi arculatát, minőségét határozza meg.

Mi történik rendszerváltás idején?

A társadalom politikai, gazdasági, kulturális, ideológiai összeomlásával ez a rutin *nem* tűnik el, hanem automatikusan tovább működik az emberekben, sokszor *párhuzamosan* az új társadalmi rend új magatartási, gondolkodási követelményeivel.

És a győztes rendszer?

Sok történelmi példa van rá, hogy ez történik még akkor is, ha a győztes rendszer eltörli, üldözi a régi szellemiséget, a régi társadalmi rutint. Természetesen ez minden szinten katarzissal jár. Az egyén, család, kisebb-nagyobb közösségek, gyakran az egész nép elveszítheti egészséges tájékozódó képességét átmenetileg. Gondoljunk a fasizmus, bolsevizmus hatására, sőt utó (!) hatására. De gondoljunk István király korára, a pogány lázadásokra, az új hit elfogadásának, elfogadtatásának körülményeire.

A lélek az, ami fáj...

Igen, az emberi pszichikum még akkor is nehezen tud addigi társadalmi, nevelési rutinjával ellentétesen viselkedni, gondolkodni, ha értelmével fel is fogja a változás szükségszerűségét. Kis és nagy tragédiák a múltban, jelenben és talán a jövőben is jelzik, hogy minél kíméletlenebbül követelik valakitől addigi énjének feladását, annál gyorsabban alakulnak ki azok a védekező mechanizmusok, amelyek egyszerűen meggátolják a pozitív elfogadás, belátás folyamatát és törvényszerűen a tagadáshoz, csendes vagy nyílt lázadáshoz vezethetnek.

Szükség van tehát türelmi időre az új társadalmi rutin elsajátításához?

Igen, nagy szükség van rá. Ezért ne mondjuk ki kategorikusan, hogy a nevelés, család, családi élet, családi nevelés válságban van. Mondjuk azt, hogy jelenleg olyan gazdasági, politikai, ideológiai változás megy végbe, amikor is törvényszerű, hogy új társadalmi rutin van *kialakulóban*. Az is törvényszerű, hogy a régi társadalmi rutin még jelen van mindennapi gyakorlatunkban. Nagy *változások idejét éljük*.

Mit tegyen a szülő?

Nyilvánvaló, hogy a szülőnek már az *új* társadalmi követelményekre *kellene* felkészíteni a gyermekét, hogy megfelelhessen új társadalmi szerepének. Ez bizony azt jelenti, hogy *felül kellene vizsgálni az eddigi nevelési koncepcióját*. A szülőnek el kellene fogadni azt a történelmi helyzetet, hogy ma más embertípus kell, mint az ő korában. Ha ezt nem ismeri fel, akkor nem tudja kialakítani gyermekében a mindenkor társadalmi igényeknek való megfelelés *reflexeit*. Pedig már a legősibb emberi közösségek is arra törekedtek, hogy utódaikat elfogadtassák a közösséggel, hogy utódaik megfelelő szerepeket kapjanak a közösségben. A társadalomnak való megfelelés, a társadalmi szerepekre való nevelés tehát a legrégebb, legősztönösebb nevelési motiváció, az utódgondozás egyik legfontosabb *eleme*.

Elfogadni, vagy nem elfogadni az újat?

Természetesen a *szülő dönt* érzelmei, értelme sugallatára, sokszor pusztán létkérdés alapján. Jelenleg² történelmi időket élünk. Magyarország 1990-ben megtette azt a lépést, amelyről valahol valaki azt mondta: „... olyat már láttunk, hogyan lesz a kapitalizmusból szocializmus, de hogy a szocializmusból hogyan lesz kapitalizmus, arra még nem volt példa...”. Nem volt tehát példa, nincs forгатókönyv. Helyette adva van egy sajátos társadalmi, gazdasági, ideológiai, *nevelési*, kulturális koncepció gyakorlati és elméleti *megváltoztatásának kényszere*. Adva volt egy ország a maga történelmileg örökölt komplex állapotában. A szülőknek át kell látnia és *eldönteni*, hogy gyermeke nevelésével *támogatja-e, vagy ellenzi a változást*.

Mi köze ehhez a nevelésnek?

Nagyon sok. Mert sem egyénileg, sem társadalmilag nem veszélytelen, ha a régi rutin, régi reflexek irányítják az életünket. Európához való csatlakozásunk okán a szülőknek józanul tudomásul kell vennie, hogy szemléletváltásról van szó. A matriarchális, patriarchális, orosz, porosz családi nevelési modell szerint nevelkedő nemzedék feltétlenül hátrányban lesz a társadalmi szerepekért vívott harcban. Személyiségük, a régi típusú családi nevelés következtében nem lesz alkalmas arra, hogy betöltsék társadalmi szerepeiket. Ez pedig az egész társadalom fejlődését lelassíthatja.

Sajnos ki kell mondani ...

Ha az új, felnövekvő generáció családi neveltetése miatt képtelen betölteni társadalmi feladatát, akkor ki kell mondani, hogy a helytelen családi nevelés társadalmilag ártalmas.

Mi a baj velünk, szülőkkel?

Az a baj, hogy nem tehetünk arról, hogy gondok vannak velünk. Történelmileg indokolt és alakult szülői magatartásról kell most szigorú ítéletet mondani. A nálunk még oly gyakori „mindhalálig szülő”, az önmagát teljesen feladó, szinte már a mártíromság szent örömeivel gyermekéért élő szülői magatartás társadalmilag, gazdaságilag megérthető, megmagyarázható, de jelenleg óriási szereptévesztés.

Miért baj az, ha a szülő jó?

Nem az a baj, hogy a szülő jó, hanem az a baj, hogy nem jól jó. Tudomásul kellene most már venni, hogy a gyermek pszichológiai fejlődése a „kézi vezérlésű” nevelés hatására lelassul, sőt sok esetben *el sem kezdődik*.

---

² kilencvenes évek ...

Egyedül nem megy ...

Dehogyan nem. Az a szülői magatartás, amelyikre az jellemző, hogy nem akarja elengedni a gyermekét, szeretetével, túlzott gondoskodásával magához láncolja, visszatartja az egészséges leszakadás ösztönét, elveszi az életképesség, életösztön megtapasztalásának jogát a gyermektől és főleg nem készíti fel az *önálló* életre.

Ráér még megtudni milyen az élet

Nem ér rá, mert a társadalmi jártasság, rutin gyakorlásához és megszerzéséhez *idő kell*, a gyerekeknek joga van a sikerekhez, kudarcokhoz, választásokhoz, egyszóval a tapasztalat szerzéséhez. Hogy tanulja meg az a gyerek az életet, ha a ballépésekre, tévedésekre nincs meg a lehetősége?

Mi jöhet még?

Például a nevelési módszer tévesztése. A gyakorlat azt mutatja, hogy a szülő saját ízlése, szokásai, gyermekkori emlékei, családi minta, nevelési divatok szerint, *ösztönösen* választja meg nevelési eljárásait.

Ahelyett hogy ...

... abból indulna ki

- milyen a gyereke,
- milyen emberré szeretné nevelni,
- milyen emberre van szüksége a társadalomnak?

A szülőnek rémlik valami ...

... amikor elkezdi szülői szerepét. Nem jellemző, hogy átismétli a szakirodalmat, vagy táblázatokat elemez. Reflexei, műveltsége, környezete befolyásolják. Meg van róla győződve, hogy menni fog a dolog. Nem lehet kizárni nála a pszichológiai készletet sem, mely szerint a diktatórikusan nevelt gyerekből gyakran lesz liberális szülő és fordítva. Meg különben is, ha gyerek van a háznál, mindenki mond valamit, „nevel rajta egyet”.

Álljunk meg egy szóra ...

... ennél a táblázatnál és ne mondjuk azt, hogy ezt már ismerjük, ilyen nem létezik az életben, jól is néznénk ki, ha még ezt is ... A tapasztalat azt mutatja, hogy igen is fel lehet ismeri ezeket a típusokat a gyakorlatban:

Típus	Szülői magatartás
demokratikus-kreatív	odafigyelő, segítő, megengedő
diktatórikus-merev	tiltó, parancsoló, agresszív
liberális-figyelmetlen	közömbös, elengedő, passzív
vegyes-ösztönös	alkalomszerű, rapszodikus

Szülői ki mit tud

Ha ismerem a szülőt, megmondom milyen a gyereke. Ha ismerem a gyereket, megmondom milyen a szülője. Könnyen átlátható, hogy a felsorolt szülői magatartás milyen gyermeki magatartást indukál. Az is érthető, hogy az első nevelési eljárást aránylag kevesen gyakorolják. Miért? Természetesen azért, mert a gyermek egyéniségének, személyiségének, demokratikus-kreatív formálása sok türelmet, gyakorlást igényel. Sokkal könnyebb tiltani, vagy mindent megengedni, illetve hangulatunktól függően viselkedni.

A demokratikus-kreatív nevelési módszer dicsérete

Nem merev szembeállítás a gyerekekkel, hanem békés egymás mellett élés. Idő és szülő igényes kreatív folyamat. Senkinek se menjen el a kedve az egésztől, ha felsorolom: oda kell figyelni a gyerekekre; megismerni, fejleszteni; alakítani testileg, lelkileg; foglalkozni, együtt élni vele; beépíteni életrendünkbe, életvitelünkbe; számon tartani testi-lelki fejlődését; megérteni, engedni gyakorolni, próbálgatni, dönteni, választani kis dolgokban, aztán nagy dolgokban; növelni az önállóságát; irányítani ízlését; dicsérni és bírálni; egyéniségét, szuverenitását elismerni, tisztelni; háttérben maradni, elengedni ...

Ki nevel kit?

Érdekes dolog az, hogy a demokratikus-kreatív családi nevelés gyakorlása *nem* kárba veszett idő a szülő részére. Elkerülheti a felnőtteknek azt a tipikus hibáját, hogy tökéletesnek, hibátlanak tudja magát, – már befejeződött a nevelése – gondolja. Pedig az élet kreatív folyamat, mindig változik és mi magunk is bennük. A magát túl komolyan vevő felnőtt egyénisége rugalmatlanná, színtelenné válik, míg a demokratikus-kreatív szülő maga is oldódik, változik, akarva-akaratlanul fiatalosan gondolkodik az élet minden területén.

Mondjuk ki tehát

... hogy a demokratikus-kreatív szülő elnyeri a gyermek együttműködését, amely nélkül soha semmilyen nevelési módszer nem működik. A demokratikus-kreatív eljárással nevelt gyerek komolyan veszi saját magát, környezetét, kérdez, változtat, terjeszkedik, tiltakozik, egyszóval: aktív. A demokratikus-kreatív szülő örül annak, hogy gyermeke fejlődése megindul, sőt már nem csak engedelmeskedik, hanem aktívan részt is vesz saját életében. Olyan *természetesen* lesz önálló, hogy mikor eljön az idő és elindul a maga útján, az nem drámai szakítás lesz, hanem valóban szép és ünnepélyes pillanat, mint amikor megtette az első lépéseket. Hiszen az első perctől fogva erre az önállóságra neveltük, alakítottuk.

Azon azért el kellene gondolkodni

... hogy milyen érdekes: a gyermek első kreatív megnyilvánulását, az első „nem”-et, az első tiltakozást, a nyugati szakirodalom örömmel üdvözli, fontos fejlődési szakasznak: *az egyéniség kibontakozása első jelének tartja*. Ott a szülő boldogan és meghatottan konstatálja, hogy ember lesz a gyerekből. Nálunk a legtöbb szülő ideges lesz és rögtön módszert vált, leginkább diktatórikus-tiltó eljárást alkalmaz. Ez történelmi pillanat, egyenlőtlen harc kezdődik egy „nagyhatalom” és egy függetlenségéért harcoló „kis szuverén állam” között.

Kikészít ez a gyerek ...

Elméletünk szerint a gyerek a maga természetes fejlődésének útját követi. Fel kell tételezzük tehát, hogy amikor a gyerek önállósodása jelzi, hogy új nevelési szakasz kezdődik, erre sok szülő nincs is felkészülve. Valóban nehéz szakasz ez, a gyerek második születése. Ekkor derül ki, hogy nem prototípus, nem játékszer, mindenre másként reagál, más iránt érdeklődik vagy nem érdeklődik. Az addig aranyos „csodagyerekből” váratlanul valami ismeretlen valaki lesz, aki elképesztő dolgokat produkál. De a legelképesztőbb az, hogy úgy tűnik, nem örökölte szülei tehetségét, tökéletességét. A legtöbb szülő pusztán pszichológiai tudatlanságból, a családi nevelésre való felkészületlenségből nem gondol arra, hogy azt neki kellene kifejleszteni benne. Ahhoz már nincs tudása és ez veszedelmes dolog.

Ki veszi észre, ha a szülő nem fejezi be nevelési feladatát?

Mindenki. Főleg a társadalom. Romlanak a gyermek normális fejlődésének esélyei. Átörököződhet egy érzéketlen, kézi vezérlésre hajlamos életvitelre való fogékonyság, amikor is a gyermek a későbbiek során már képtelen lesz kiegyensúlyozott, kreatív gondolkodásra, önálló viselkedésre, döntésekre a társadalomban.

Szeretem a gyereket, de nem kedvelem.

Nem is kell szüntelenül kedvelni a gyereket. Vannak kedvünkre való és kevésbé kedvünkre való tulajdonságai. Ha nem kedvelem azokat, az még nem jelenti azt, hogy nem szeretem a gyereket. Előfordul bizony, hogy ő sem kedveli néhány tulajdonságunkat, de az még nem jelenti azt, hogy nem szeret bennünket. Végeredményben azon az állásponton kell lenni, hogy a gyerek nem rossz, csak még sokat kell gyakorolnia. Hát ennek a gyakorlásnak a lehetőségét nem szabad elvenni tőle.

Megismerni a ...

A gyermekkorában rosszul szeretett felnőttet onnan lehet felismerni, hogy önállótlan, fél a változásoktól, az élettől, nem vállalkozó, gondolkodása merev, excentrikus. Nem ismeri, nem próbálta ki önmagát, ezért sikertelen. Ugyanakkor megvannak benne a gyermekekre jellemző elvárások az élettől. Minden kapcsolatát bizonyos felelőtlenség, követelőzés, elvárás jellemzi. A felnőtté válás félelme működik benne. Pedig igen kevés remény van rá, hogy valaha is felnőtt legyen, hiszen még csírájában sincs kinevelve benne annak pszichológiai lehetősége.

Tévedni szülői dolog

Ezek azok az emberek, akiknek szülei nem tudták jól szülői szerepüket. Nem tudták, hogy a szülői szerepnek szakaszai vannak, szeretetből, kíméletből (esetleg önzésből) megrekedtek az első szakasznál, amikor is a gyereknek még ilyen mindent elárasztó szeretetre van szüksége. Elvállalták, lejátszották a gyerek helyett az életet, a tapasztalatszerzés, választás, döntés, felelősségvállalás, siker és kudarc elviselésének lehetőségét, a megtapasztalás jogát. Lefegyverezték a felnőtté válásért folyt harcban ahelyett, hogy felfegyverezték volna.

Még mindig a szülői szerepről...

A szülői szerep nem önmagáért való szerep, hanem társadalmi felelősség. Olyan hosszabb munkaviszony, anyagi és érzelmi befektetés, amelynek során a gyereknek mindig más és más módon van a szülőre szüksége, hogy társadalmilag teljes értékű ember legyen belőle. Saját gondolata, ízlése, elképzelése van. Keresi társait, barátait, helyét az életben. Ezért elképzelhetetlen, hogy következetesen kihagyjuk saját élete alakításából, megoldásaiból.

Mit vár a társadalom a szülőtől?

A társadalom nem vár, nem várhat a szülőtől emberfelettit, élő áldozatot. ***Ezért helytelen és ártalmas, ha a szülő eltúlozza a szülői szerepét.*** A szülő akkor teljesíti társadalmilag elvárt feladatát, ha:

- alap lélettapasztalatot,
- fontos erkölcsi elveket,
- családi és nemzeti öntudatot,
- lelki felkészültséget

ad útravalónak, mint arról már szó volt az előzőekben. Ez nem is kevés.

Ha minden változik körülöttünk, akkor mi miért nem?

Nehéz változni. Van olyan vélemény, mely szerint az olyan szülő túlozza el szülői szerepét, akinek magánélete, munkája nem elég sikeres. Van, aki szerint a „főhivatású” szülő befektetésnek tekinti a gyereket, aki majd köteles lesz kamatostul megfizetni mindenért.

A hálátlan gyermek ...

Az élet rendje már csak olyan, hogy a gyerektől soha nem várható el, hogy kárpótolja szüleit mindazon anyagi és érzelmi befektetésekért, amit kapott. Ez elképzelhetetlen. A szülő kárpótlása nem a gyermekével való állandó szimbiózisban kell, hogy kifejeződjön, amely egy idő után mind a két fél számára terhekké válik. A szülő kárpótlását úgy képzelem el, hogy a gyermek felnevelésével eltöltött „kitérő” után újra önálló életet élhet. A gyermekével való szeretetteljes, immár egyenlő felnőtt kapcsolatot fenntartva, élheti a maga életét a maga kissé félretett elképzeléseit, hobbijait megvalósítva.

És akkor a szülő ...

Ha helyesen fogja fel szülői szerepét, a gyerek felnőtté válását természetes folyamatnak érzi. Élete forgatókönyvében a szülői szerep utolsó, hosszú szakasza következik. Lehet, hogy ismét meg kell tanulni önmagáért élni, lazítani, feloldódni a szülői készenlét állapotából, további egészséges életvitelt tervezni. Ebben a szakaszban az, ha a szülő tudja saját jogait és saját értékét, az maga a szülői erő – alapja az egészséges szülő-gyermek viszonyoknak, amelyben egymást tisztelettel kezelik, ésszerű elvárásaik vannak egymással szemben. Ezt kell rutinná fejleszteni és mint egy utolsó tanításként átadni magatartási mintaként a fiataloknak. A jól játszott szülői szerepnek ez a jutalma. A rosszul játszott szülő szerep magában hordozza büntetését.

Miért vagyunk ilyenek, vagy olyanok?

Mert nem könnyű változtatni korszerűtlen, megrögzött magatartásunkon. „A fa nem változtathatja meg környezetét. Ott kell maradnia, ahová gyökere beágyazta. Az ember, ha a környezete nyomasztó, terméketlen, fejlődésgátló, kiléphet belőle.” (Szepes Mária)

Záró gondolatok

Búcsúzom az olvasótól. Tudom, hogy ennek a kérdésnek még számtalan vetülete, vitatható pontja van, tudom sok-sok felvetésben más a véleménye. Ez így természetes. De abban, azt hiszem, nincs nagy nézetkülönbség közöttünk, hogy maga a kérdés, a családi élet, családi nevelés kérdésének felvetése sürgető és időszerű.

Mindazok a konfliktusok, amelyeket előbb vagy utóbb, bármilyen minőségükben a fiatalokkal átélünk, arra intenek bennünket, hogy vegyük komolyan ezt a problémát. Tartsuk tiszteletben a gyermek természetes fejlődésének törvényeit. Adjuk meg neki azt az esélyt, ami megilleti őt. Legyen bátorságunk az önvizsgálathoz, merjünk új utakon járni. Merjünk mi felnőttek mindennapi gondjaink mellett jobban felvállalni szülői szerepünket. Merjünk okosabban szeretni őket, bízni bennük. Úgy gondolom, hogy a családi neveléssel mindent adhatunk és mindent elvehetünk a gyerektől. Sebeket ejthetünk, melyeket sem az iskola, sem az élet nem gyógyíthat be. Szárnyakat adhatunk, melyekkel beröpülheti egyedülálló, megismételhetetlen emberi pályáját.

Választhatunk, végül is ha minden változik, akkor mi miért nem?!

Függelék

Azt, hogy „előző” családi életem mennyire jelenvaló és örökké tartó valóság, hogy milyen mélyen gyökerező meghatározó erő, bizonyítsa az alábbi – minden bizonnyal „pszichológiai felderítésre” is alkalmas – eseménylista,³ innen egészen belülről, hihetetlen makacs „ragadozó” memóriámból.

- Majálison egy gyerekrendezvényre vittek ki a szüleim. Nagyon megragadott a helyszín, a szabadtéri színpad látványa. Érdekes módon soha nem felejttem el, pedig a műsort még csak meg sem néztük.
- Külföldi útjáról vártuk haza Édesapámat, Moszkvából. Villanyvonat volt megbeszélve ... Szinte hajnalig fennvoltam. Az „utolsó utáni” pillanatban jött, de megkaptam, amit ígért.
- Volt egy papagájunk. Egy este szabadon eresztették, én nem tudtam róla. Beléptem a konyhába, ettől megijedt, a bögyére esett és elpusztult. Mivel tanúja nem volt a jelenetnek, később „nem is részleteztem” az esetet. A család eltemette, megsiratta. Igen nagy szégyenbe keveredtem.
- Belopóztam a kamrába, magamra húztam az ajtót. Ezt már régebben kiterveltem. A szegedi pirospaprika-füzérből letörtem egy jó darabot és a számba tömtem. Azt gondoltam, valami nagyon finom falat lehet. Éktelen sírásra futott össze a család.
- Volt egy napom, amikor számkivetettnek, igen-igen szerencsétlennek éreztem magam. Pontosan egy napig. Érezhető volt ekkor, hogy nem nagyon kedvelnek a többiek, nem is annyira a család, hanem az utcából a játszótársak, a többiek. Családom mit sem sejtett. Nem is akartam, hogy észrevegyék.
- Az utcánkban egy gyerek, a legkisebbek közül az egyik, fölkapott a földről egy cserebogarat és majszolni, enni kezdte. Úgy kellett kikapni a szájából a „jó” falatokat. A látvány még ma is bennem él ...
- A környékbeli suhancokkal kicsit körbesétáltuk a házunkat, odébb merészkedtünk pár utcával, mert ez olyan csábító, izgalmas kalandnak tűnt. Elszakadt a strandpapucsom. Csoszogva tudtam csak hazajönni.
- Fűvet nyírtak az udvarban. A „fölsöleget” föltornyoztuk. Autót és várakat építettünk belőle. Alig akaródzott hazamenni.
- Az udvaron az egyik „kisvonatos” alagutamat elcseréltem valami érdekesebb játékra. Nem tetszett, hogy ez a terepasztal kellék – amelyet Édesapámtól kaptam – túl vaskos, nagy darab. Szüleim borzasztó patáliával visszazavartak a homokozóba, hogy „lépjem vissza” a cserét.
- Emlékszem egy napra az óvodából, amikor valamiképpen nagyon a középpontba kerültem, igaz, még azzal sem voltam tisztában, hogy vajon rám nézve negatív-e a dolog.
- Emlékszem egy vendégeskedésre, amikor szüleimmal a szomszéd utcába, „kolléga családhoz” voltunk hivatalosak. Ami leginkább megragadt bennem és mély benyomást tett rám, az volt, hogy az a lakás igen fényesen ki volt világítva és olyan volt, mint valami tükörpalota.
- Volt egy hétvége, amelyen a család teljes harcidíszben, útra készen a garázs elé vonult, azonban a Trabantnak komoly gondjai támadtak, el sem indult, beragadt a kuplung. Apám ott küszködött órákon át, én meg körülötte ténferegtem, remélve nagyon a csodát.
- Egy alkalommal valami idegen helyen leparkoltunk. Körbejártuk a várost, ezalatt apám valamiért átparkolt a tér túlsó oldalára. Én ebből arra következtettem, hogy az nem is lehet a mi autónk, tehát édesapám azt valahonnan „lenyúlta”. Tiltakoztam és ezt kántáltam: „Kocsit lopott apukám !!” Alig bírtak elhallgattatni ...

---

³ visszagörgetve 2010-ben

- Emlékszem, amikor egy nyári napon eltévesztettem a nagymedence lejárót és a legelső kisvizes helyett a középső mély lejárón rohantam le. Az ott álldogáló ember a hajamnál fogva emelt vissza, miközben szinte belegyalogoltam a mélybe.
- Arra is emlékszem, hogy sokat „kódorogtam” a hatalmas hangversenyzongora alatt és egy ilyen alkalommal egy műanyag játékkatonát véletlenül lenyeltem. Napokig a halál gondolatával bajlódtam ...
- Belezuttyantam a költözködés forgatagában a földön szállításra váró nagy, fakeretes lemezjátész belsejébe, amikor a fedele, amelyen ücsörögtem, szétnyílt alattam. Emlékszem apám ragasztóval helyrehozta úgy-ahogy, valahogy a hibát.
- Amikor átköltöztünk egyik városból a másikba, a berendezkedés napján a közeli jó barátokhoz voltam kölcsönadva, de nap végére már valahogy magamra maradtam, el is voltam fáradva, megpróbáltam hát hazajutni, mert valahonnan sejtettem az irányt, de még az út elején elbizonytalanodtam és szépen visszaosontam, mintha mi sem történt volna.
- Életem első tanítási napján, valamint még ugyanazon év egyik meglepően kemény téli napján vitt el Apám az iskolába, természetesen mindkét alkalommal gyalog. Egyébként mindig magam jártam vagy iskolatársaimmal, főként már hazafelé. Más világot éltünk.
- Emlékszem, amikor Édesanyám egy időben rákapott arra, hogy a gangon, ahol volt hely bőven, megterített és könnyű jófélékkel traktáltuk magunkat. Csak én és ő. Általában kenőmájast friss kenyérrel, tejjel lakmároztunk.
- Egy kivételes alkalommal „megnyílt a strandon a pénztárca”. Anyám fejébe vette, hogy ő most „felszolgált” bablevest fog enni, mint az urak és ennek érdekében nem sajnálta sem a pénzt, sem a borraivalót kiszórni, pedig nem ez volt rá jellemző.
- Emlékszem, hogy amikor már a helyzet a grondon megkövetelte, szóba hoztam otthon, hogy nekem egy ilyen és ilyen kerékpárra, nem is akármilyenre(!), a „tovább haladásra” egy camping kerékpárra volna szükségem. Meglepően hamar, pár hónapon belül megkaptam, pedig pontosan egy „fizetésnyibe” került.
- A pianínón gyakorolgattam, de a tevékenység lassan átsodródott csapongásba, ezt-azt előkapkodtam. Amikor egy „Schubert-szerű” átiratban egy korált kezdtem pötyögtetni, apám fölkapta a fejét, ezt ő ismeri. A negyvenegyedik zsoltár volt, a reformátusok fő éneke. Lelkesedése heves múltidézésbe csapott át.
- Az is megtörtént, hogy egy zongorapötyögtetés közben Apám átvette a vezetést és mire a család hazatért, úgy-ahogy megtanította nekem a „Debrecenbe kéne menni”-t kísérő szövegekkel.
- A szomszédék kisgyermekét, míg a szülők dolgozni voltak, egy hirtelen görcs, bénulás ragadta meg, amikor a tehetetlen dajka kénytelen volt átrohanni hozzánk végső segítségért. Apám már leszálalékolás előtt, éppen otthon tartózkodott. A kis Trabanttal beszáguldottak a kórházba, éppen csak megmentve ezzel egy életet. A szomszéd viszonzásul, hálából elvitt engem a „legközelebbi cirkuszba”.
- Emlékszem, a papagájunk tíz éven át mindig ugyanott, a konyha sarokban, egy szekrény tetején lakott a kalitkájában. Emlékszem arra is, amikor a kis papagájokat vártunk, nagyon sokat izgultam a kis jövevényekért. A tojások ott heverték szépen sorban, még a keltető szagára is emlékszem, csak éppen a „dolog” nehezen akart végkifejletre jutni.
- A konyhában pingpongoztunk a konyhaasztalon (mert nálunk mindent lehetett), amikor egyszer csak a gangról bezörgettek, Nagyapám volt az, csomagokat, almát hozott. Ezen alkalommal igencsak szüksége volt szeretetre, még az ölében is kucorogtam, pedig Ő egy „elég mérges ember” volt. Nagyanyám csak nemrégiben hunyt el.
- Előfordult egy alkalommal, hogy Apám egy délután, mintha nem bírt volna mit kezdeni magával, a fényképezőgéppel lézengett. Kiparancsolt az erkélyre, csinált egy portrét rólam, de sajnos kissé hunyorgásra sikerült, pedig bosszantotta is, szólt érte párszor.

- Emlékszem, egy nap, lent az állomás mellett a játszótéren padfociztunk, és a „hivatalos verekedős” kölyök a házból, „aznap is tette a dolgát”, pedig akkor éppen be volt gipszelve a kezem. Akkor, egyetlen egyszer, kelt ki „hivatalosan is” Apám a védelmemre.
- Emlékszem arra a napra, arra a reggelre, amikor a lehető leghatározottabb módon Édesanyám értésére adtam, hogy többé már „nem legyinthet meg”. Éppen egy „öltözködési civakodás” kellős közepén voltunk, borzasztóan elcsodálkozott, az utolsó alkalom volt, hogy „amúgy” fegyelmezni próbált, „fenyegető összekuporodásomat” megértette.
- Emlékszem arra a hajnalra, amikor a vendég Dina néni ágyában kötöttem ki „véletlenül”, mert azt hittem Édesanyám alszik ott, ahogyan mindig is, minden reggel. Igazán mulatságos volt, amint ott lapulok az idegen mellett, az meg nem mer moccanni sem.
- Emlékszem megannyi külföldi kalandra a családdal, különösen a romániai utak hangulatára, a kempingekre, az esti elvackolásokra, az idegen ország hangulatára, a másság érzésére, hogy vannak más, egészen eltérő dolgok, szokások, az otthonométól.
- Egy alkalommal, a romániai emelkedők egyikén, egy hosszú emelkedő kezdetén Apám „ki-parancsolt bennünket” az „ötszáz” Trabantból, mondván: ezt a járgány úgysem bírná, kímélni kell. Édesanyám, nővéreim igen csak nehezményezték ezt a fajta túlzott aggodalmaskodást. Én mint „kiskőc”, még élveztem is.
- Emlékszem arra is, hogy idősebbik nővéremre, Erikára olykor-olykor „rájött” az anyáskodás, valamiféle „gondoskodhatnék”. Egy-egy ilyen alkalommal elkísért például az iskolába, vagy benézett hozzám, mint valami édesanya. Emlékszem egy ilyen alkalommal tévesen jelöltem meg az első tanítási óra kezdetét és már 7 órakor ott kuksoltam a sötétben, ahogyan a nővérem nagy fejcsóválás közepette ott hagyott.
- Emlékszem majdnem minden egyes ruhadarabra, amelyet Andrea nővérem hozott „magán útjairól”. Dzsekik, pulóverek, egyebek, később „kopottásra hordott cuccok”, szinte mindig megfelelők. Kiváltságos helyzetben éreztem magam, hogy „innen is, onnan is” kapok.
- Emlékszem a „karácsony-várásokra”, szinte féltettem az ünnepet. Aggodalmaskodtam, hogy nem lesz elég étel, ital, hogy kiégnek a karácsonyfa izzók, hogy nem lesz elég hó, vagy hogy egyáltalán nem is lesz. És egyáltalán: már előre szomorú voltam a gondolattól, hogy az egész karácsonyozás amúgy is nem soká elmúlik.
- Emlékszem arra, hogy már egészen kis kölyök koromban én saját magamnak is akartam egy „ilyen” családot. Pár osztálytársammal, a Kovács Zolival, meg a „Kismatyával” bele is kezdünk a tervezgetésbe, hogy mi mostantól kolóniát alapítunk. Minden jól is alakult volna, ha a „Kismatya” nem rezel be az utolsó pillanatban.
- Még azok a reggelek is bennem vannak, amikor Édesanyámmal az átköltözést követő időszakban az óvodába mentünk. De még szinte azt is magam előtt látom, ahogy Apámmal az iskolai felvételire indulunk, mert oda már „ő vele voltam hivatalos”. A nap végén Édesanyám megkérdezte: „Ákoska, mi volt a felvételin?” Mire én: „Ó, semmi különös, csak azt kérdezték, fel tudok-e rajzolni egy kört és benne egy konvex négyszöget?”
- Emlékszem, mindig Édesanyám jött értem a nyári táborokból való visszaérkezéseimkor az állomásra. Olyan sokat jártam már ide-oda, hogy egy alkalommal, még a tavaszi regisztráció alkalmával, nem áttartottam kikottyantani az elbíráló bizottság előtt: „Ó, nekem már a könyökömön jön ki az egész Balaton.”
- Emlékszem azokra az eltöltött napokra, amelyet gyakorta itt-ott, családi jó barátoknál töltöttem vakációzás céljából. Gyakran voltam így nagyapámmal is, emlékszem, ahogyan zsörtölődik és kesereg egyszerre: nemrég hunyt el Nagyanyám, szegény. Őt siratja így a maga módján. Szegény ismerősök, rokonaim ... halottak már mind.

Elhunyt ismerőseimben, halottaimba én halok meg, mivel én ő bennük, ők pedig én bennem képesek élni csupán, vagyis egyáltalán: *létezni*. Ostobaság siratni őket, hiszen ők jajveszékelnék én bennem. Én vagyok Ők, így magammal visznek belőlem valamit a sírba. Aki még ismer engem, lélegzik, azokban élek tovább valamelyest egy keveset. Az „élet módja”, *a megélés maga a lét*. A halottak ilyen formán pusztítják, rombolják szét emlékeimet. Sokat tehát: *mindent* köszönhetek ő nekik, nekik többieknek, családomnak, nagy családomnak, nyugodjanak békében, bennem.

Felhasznált irodalom és szerzői jogok

- Bálint A. – A gyermekszoba pszichológiája
- Benjamin Spock – Szülőnek lenni nehéz
- Mohás Livia – Mit tudsz önmagadról?
- Szepes Mária – A mindennapi élet mágiája

Az „***Egy kisgyerek elmarad***” című,
„***pedagógiai gondolatok a családról***” témájú,
alkotásra a teljes szerzői jogok:

© 1997 Módis Árpádné Dr és Módis Ákos

Szerzői jog a címlapon lévő
„***Portré térben és időben***” című képre:
© 2007 Módis Ákos